

Lapsella on oikeus turvalliseen ryhmään ja tasaveroisein ystävyysuhteisiin niin varhaiskasvatuksessa kuin kodin lähipiirissä. Tämän suunnitelman tarkoitus on yhdessä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa toteuttaa se.

Kiusaamisen ehkäisy Kittilän varhais- kasvatuksessa

19.11.2013

YLEISTÄ

Laki lasten päivähoidosta (26/1973) ja perusopetuslaki (628/1998, 29§) edellyttävät jokaiselle lapselle turvallista toiminta- ja oppimisympäristöä.

Lapselle turvallisen toiminta- ja oppimisympäristön järjestäminen on tärkeä osa arjen pedagogiikkaa, joka muotoutuu lasten iän ja taitojen mukaan. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa itsessään kiusaamista ei mainita, mutta perusajatuksena on taata turvalliset ihmissuhteet, toiset huomioonottavien toimintatapojen vahvistaminen ja hyvä ilmapiiri, jossa lapsi voi kokea yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet edellyttävät kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatimista myös esiopetukseen: lapsille, heidän huoltajilleen sekä esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa tietoa väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 24.)

Yksi lapsen hyvinvoinnin tekijä on, ettei hän joudu kielteisten tekojen kohteeksi. Kiusaaminen on loukkaavaa käytöstä.

Tämän kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelman pohjalta Kittilän kunnassa varhaiskasvatuksen yksiköt laativat omat yksikkö- ja ryhmäkohtaiset suunnitelmansa.

Erilaisuudesta:

Sinä olet sinä ja minä olen minä

ja yhdessä olemme me.

Sä oot sä ja mä oon mä

vaan yhdessä olemme me.

Sie olet sie ja mie olen mie

ja silti taaskin olemme me!

Sisällys

YLEISTÄ	1
KIUSAAMISEN MÄÄRITTELYÄ	3
1.1 Kiusaamisen muodot	3
1.2 Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen	4
KIUSAAMISTA ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA	5
2.1 Lapsi ryhmässä.....	5
2.2 Kiusaamisen ehkäisyn keinot.....	6
2.3 Turvallinen ympäristö.....	6
2.4 Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot.....	7
2.5 Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen	7
2.6 Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus	7
2.7 Tasa-arvon edistäminen	8
2.8 Yhteistyö vanhempien kanssa	8
KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA	9
3.1 Kuinka ennaltaehkäistä kiusaamista?.....	9
3.2 Kuinka puuttua ja käsitellä kiusaamistilanteita?	10
3.3 Miten arvioida kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa?	11
3.4 Suunnitelman perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen.....	11
3.5 Kuinka kiusaamistilanteita käsitellään?.....	11
Päivähoitoyksikön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (lomake)	16
Ryhmäkohtainen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (lomake).....	18
Materiaali- ja kirjavinkkejä:	19
Lähteet:.....	19

KIUSAAMISEN MÄÄRITTELYÄ

1.1 Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen on mitä tahansa toimintaa, joka **tarkoituksella vahingoittaa tai loukkaa toista**. Kaikki riidat ja konfliktit eivät kuitenkaan ole kiusaamista, mutta toistuessaan ja pitkään jatkuessaan niistä saattaa tulla sitä. Lapsen oma kokemus kiusaamisesta ja kyky arvioida tapahtunutta on otettava huomioon tässä tilanteessa. Kiusaamiselle tyypillistä on **toistuvuus, tietoisuus, vallan epätasapaino ja uhrin kyvyttömyys puolustautua**.

Kiusaamisen ja konfliktin välisenä erona pidetään sitä, että kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee vallan epätasapaino. **Konfliktissa on usein kyse kahdesta tai useammasta suhteellisen samanväkisestä henkilöstä, jotka riitelevät tai ovat erimieltä asiasta**. Kiusaamisessa on kyse siitä, että kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa negatiivista käyttäytymistä vastaan eli tilanteissa on vallan epätasapainoa. Kiusaaja voi olla fyysisesti vahvempi, verbaalisesti taitavampi, iältään vanhempi, hänellä on korkeampi asema ryhmässä ja hän saa tukea ryhmän muilta jäseniltä.

Fyysinen kiusaaminen	Psyykinen kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen
<ul style="list-style-type: none"> • lyöminen • potkiminen • kamppaaminen • esteenä oleminen • vaatteiden repiminen • nipistely • kivien ja hiekan heittäminen • leikkien sotkeminen • ahdistelu • intiimialueiden kopelointi 	<ul style="list-style-type: none"> • uhkailu • manipulointi • kiristäminen • ilveily ja ilmeily • poissulkeminen • leikin sääntöjen muuttaminen • selän takana puhuminen • puhumatta jättäminen • manipulointi • poissulkeminen • leikin sääntöjen muuttaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • haukkuminen • nimittely • hännääminen • lällättäminen • vaatteiden ja hiusten ym. kommentointi • määrääminen • selän takana puhuminen

1.2 Kiusaamisen huomaaminen ja tunnistaminen

Kiusaaminen on ryhmäilmiö. Kiusaamista ei tapahdu vain kiusaajan ja kiusatun välillä, vaan myös muilla ryhmän lapsilla on rooli kiusaamisprosessissa. Ryhmän odotukset ja tarpeet määrittelevät sitä, miten erilaiset roolit syntyvät ja jakautuvat. Lapsi ei itse valitse roolia, vaan ryhmä määrittelee sen hänelle. Kun ryhmä on asettanut yksittäiselle lapselle roolin, lapsi alkaa käyttäytyä roolin vaatimalla tavalla. Tästä huolimatta lapset ovat yksilötasolla kiusaamista vastaan.

Kiusaamisella voi olla pitkäkestoiset ja vakavat seuraukset niin kiusatulle kuin kiusaajallekin. Kiusatuilla voi olla vaikeuksia vertaissuhteissa myöhemmässä elämässä, itsetunnon alenemista ja masentuneisuutta. Myös kiusaajalla voi olla vaikeuksia myöhemmässä elämässä vertaissuhteissa. Lisäksi kiusaajalla on riski jatka kiusaamista aikuisena, lisääntynyt riski rikoksiin ja muuhun asosiaaliseen käytökseen.

Kiusaamistilanteissa esiintyviä rooleja ovat:

- kiusaaja
- apuri
- kannustajat
- kiusattu
- puolustaja ja
- hiljainen hyväksyjä.

Varhaiskasvatuksessa kiusaamistilanteet tapahtuvat usein silloin, kun lapsilla ns. vapaata leikkiä ulkona tai sisällä.

Esimerkkinä siitä, miksi lapsi kiusaa:

- saavuttaakseen tavoitteensa ja tarkoitusperänsä,
- tuottaakseen itselleen mielihyvää,
- tunteakseen itsensä vanhemmaksi kuin on,
- saavuttaakseen statusta ryhmässä ja/ tai
- ei ole muunlaista toimintatapaa.

Kiusaamisen tunnistamisen edellytyksenä on, että tiedostetaan kiusaamista olevan olemassa. Tunnistamisen esteenä saattaa olla aikuisten omat

ajattelutavat siitä, mitä on kiusaaminen. Epäsuoraa kiusaamista saatetaan pitää esimerkiksi kehitykseen kuuluvana sosiaalisten taitojen opetteluna, lasten keskinäisten välien selvittelynä. Toisaalta epäsuoran kiusaamisen tunnistaminen saattaa olla vaikeasti havaittavaa.

Aikuisen tehtävänä on luoda lapsille avoin ilmapiiri, missä lapsi voi ja haluaa kertoa aikuiselle mahdollisesta kiusaamisesta. Kiusaamiseen ehkäiseminen ja puuttuminen on edellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle.

KIUSAAMISTA ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA

2.1 Lapsi ryhmässä

Lapsi kiusaa saavuttaakseen tavoitteensa ja tarkoitusperänsä. Pienellä lapsella on vielä kehittymättömät sosiaaliset taidot, joten hänelle ei ole syntynyt muunlaista toimintatapaa. Toisaalta kiusaaminen voi tuottaa mielihyvää, tuntee itsensä vahvaksi ja saavuttaa statusta ryhmässä.

Aggressiivisesti käyttäytyvät lapset

•**Reaktiivisesti** (reagoi jo tapahtuneeseen) aggressiivisesti käyttäytyvä: luonteeltaan äkkipikaisia, aggressiivisuus suunnittelematonta ja kontrolloimatonta.

- Lapsi tarvitsee turvalliset ihmissuhteet, uhkaavien tilanteita vähennetään suunnitelmallisesti. Lisäksi harjoitellaan tunteiden säätelyä.

•**Proaktiivisesti** (ennakoivaa käyttäytymistä) aggressiivisesti käyttäytyvä: väkivalta harkittua ja suunniteltua, käyttäytymiseen ei välttämättä liity suuttumustilaa, manipuloiva.

- Lapselle annetaan selkeät ja johdonmukaiset rajat, aggressiivisesta käytöksestä ei saa seurata lasta tyydyttävää ratkaisua, yhteistyö kodin kanssa, uusien toimintamallien opettaminen

Erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta tehdään lisäksi henkilökohtainen kuntoutus- ja oppimissuunnitelma, jossa huomioidaan em. tuen tarpeet. Vanhempien kanssa sovitaan siitä, kuinka ryhmän muille lapsille ja lasten vanhemmille voidaan informoida erityistä tukea tarvitsevan lapsen tuen tarpeista.

Yksinäiset ja syrjäänvetäytyvät lapselle on tärkeää arki, jossa on selkeä rakenne ja rytmi. Lapsi tarvitsee aikaa luottamuksen rakentamiseen ja siten pitkäkestoiset ihmissuhteet. Hän tarvitsee iloa, huumoria, leikkiin houkuttelua, mukana leikkimistä ja ennen kaikkea positiivisia kokemuksia toisten kanssa toimimisesta. Lasta tulee rohkaista oman tahdon ilmaisemiseen.

2.2 Kiusaamisen ehkäisyn keinot

Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on opettaa lapselle erilaisia tapoja toimia ryhmässä. Jokainen lapsiryhmä on erilainen eikä ole ainoa, yhtä oikeaa tapaa ehkäistä kiusaamista. Jokainen päivähoidon yksikkö ja tiimi ratkaisee itse, millaiset keinot juuri sen hetkiselälle lapsiryhmälle ovat toimivia ja tehokkaita.

Kiusaamista ehkäisevän työn perustana on tapa- ja moraalikasvatus, joka on osa arjen pedagogiikkaa. Tärkeintä on opettaa lapselle kykyä empatiaan ja yhteisen vastuun kantamista kanssaihmisistä ja heidän hyvinvoinnistaan. Aikuisen tulee olla empaattinen ohjatessaan lapsia. Ilmapiiiristä tulee turvaton, jos valtaa käyttävät lapset.

Kiusaamisen ehkäisyssä on aikuisen rooli keskeisin. Aikuisen tulee kiinnittää huomio ennen kaikkea negatiivisen vuorovaikutuksen tunnistamiseen ja katkaisemiseen, lasten leikkien ohjaamiseen, leikkeihin osallistumiseen, kaverisuhteiden tukemiseen ja ns. siirtymävaiheiden turvaamiseen. Aikuisen havainnointi, suunnitelmallisuus ja pedagoginen työote korostuvat näissä tilanteissa.

Aikuisten välinen vuorovaikutus niin päivähoidossa kuin kotonakin vaikuttaa siihen, miten lapsi oppii ihmisten välistä kanssakäymistä ja kunnioitusta. Lapsi omaksuu sääntöjä ja tapoja toimia eri tilanteissa ottamalla mallia aikuisten käyttäytymisestä (esim. miten lapsen kuullaan puhutaan).

2.3 Turvallinen ympäristö

Kaikkiin riitoihin ja konflikteihin on tärkeää puuttua, jotta niistä ei jatkuessaan pääse kehittymään kiusaamista. Kiusaamisen selvittely on aina aikuisten niin varhaiskasvatuksen henkilöstön kuin vanhempienkin vastuulla.

Tavoitteena on nollatoleranssi fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamiseen myös leikki-tilanteissa. Kiusaamisen ehkäisyn tärkeimpiä perusteita on kasvattajien tietoisuus seuraavista tekijöistä:

- tapa- ja moraalikasvatus
- kasvatuskumppanuus
- lasten osallisuuden vahvistaminen
- aikuisen sitoutuminen lapsiryhmään, leikin ohjaus
- lasten vertaissuhteiden tukeminen
- sosiaalisten taitojen tukeminen
- aggression hallinnan tukeminen
- tasa-arvokasvatus.

2.4 Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot

Lasten kanssa ollessamme kasvatamme, ohjaamme, näytämme esimerkkiä ja laitamme rajoja, jotta lasten sosiaaliset taidot ja empatiakyky kehittyvät. Tärkeää on, että lasta ei jätetä missään tilanteessa yksin. Lapsi osallistuu mahdollisimman pitkään muun ryhmän toimintaan ja jos hänet joudutaan poistamaan tilanteesta, niin aikuinen on aina mukana. Rauhoittuminen toteutetaan lapsen iän mukaisesti ja aikuinen luo turvallisen ilmapiirin tilanteessa.

2.5 Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen

Aikuinen havainnoi ja seuraa lasten leikkiä sekä on läsnä lasten leikeissä nähdäkseen ja voidakseen ennaltaehkäistä kiusaamistilanteita. Tämä on tärkein toimintamuoto, kun pyritään ehkäisemään kiusaamistilanteita. Noin kolmen vuoden iässä lapsi aloittelee yhteisleikkejä ja alkaa muodostaa omaa rooliaan ryhmässä. Kasvattajan suunnitelmallinen toiminta leikin ohjauksessa vähentää kiusaamistilanteita. Leikkivälineillä tapahtuva ohjaus perustuu mm. leikkivälineiden (pelit, leikkinurkkaus, parileikki, ryhmäleikki) esille laittamisella ja jakamalla lapsiryhmää pienempiin ryhmiin.

Kasvattaja havainnoi leikin kulkua ja puuttuu tilanteisiin, joissa esim. toisen lapsen alistamista tai leikin ulkopuolelle jättämistä esiintyy. Lapsen hyvän käytösmallin vahvistaminen kaikkien lasten kuullen ja nähden, vahvistaa lasten käytöstä hyvään käytöstapaan. Näin ei kiusaajan roolimalliin pyrkivän lapsen käytös saa vahvistusta ja tukea ryhmän muilta lapsilta.

Leikin havainnoimisessa keskitytään psyykkisen kiusaamisen huomaamisen ajoissa (selän kääntäminen, uhkailu, kiristäminen, alistaminen), epätasainen roolien jako ja lasten mahdollisuuksiin osallistua leikkiin. Tilanteissa seurataan lasten välistä vuorovaikutusta ja etenkin usein yksin leikkiviin lapsiin. Näistä huomioista keskustellaan vanhempien kanssa, jota myös kotona leikeissä kiinnitetään huomiota näihin tekijöihin. Kiusaamisen ehkäisyn tavoite on opettaa lapselle toisenlaisia tapoja toimia vertaissuhteissaan. Seuraamuksia mietittäessä pohditaan, miten ne edistävät tavoitetta; mitä seuraamuksilla tavoitellaan? Mitä "välineitä" käytetään; jäähypenkki, eristäminen, anteeksi pyytäminen, kollektiiviset rangaistukset, pienten puolella uhkailu.

2.6 Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus

Aikuinen vahvistaa lapsen itsetuntoa hyväksymällä jokaisen lapsen tarpeineen, ajatuksineen ja tunteineen. Kaikilla on oikeus olla oma itsensä.

Lapsen kanssa keskustellaan, jos hän on tehnyt väärin, loukannut toista, lyönyt tai rikkonut toisen tavaroita/tekemää tai kun lapsi on rikkonut toisen lapsen tai aikuisen koskemattomuutta. Lapsen pienikin kehuminen ja aito kannustaminen ovat parempia vaihtoehtoja kuin ei mitään kannustusta.

Lapsella on oikeus olla ryhmän jäsen ja tulla nähdyksi ja kuulluksi.

2.7 Tasa-arvon edistäminen

Tasa-arvo tarkoittaa samoja oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuksia kaikille sukupuolesta ja kansalaisuudesta riippumatta. Varhaiskasvatuksessa tasa-arvossa on kyse aikuisen tavasta kohdata lapsi. Kasvattajan on tärkeätä pohtia omaa asennettaan ja ennakkoluulojaan sekä tunnistaa omat tiedostamattomat odotuksensa ja asenteensa.

Esimerkkinä mm. negatiivisen teon hyvittäminen kaverille; toiselle lapselle riittää, että kaveri pyytää anteeksi tekoaan, toiselle taas se, että kaveri esimerkiksi korjaa rikotun työn tai tekee kauniin piirroksen hyvitykseksi.

2.8 Yhteistyö vanhempien kanssa

Lapsen vanhemmat ja koko perhe ovat tärkeässä asemassa kiusaamisen ehkäisyssä. Vaikka kiusaaminen on ryhmäilmiö ja kiusaaminen tapahtuu ryhmässä, on kiusaaminen myös kodin asia. Akuutit kiusaamistilanteet ratkaistaan aina päiväkodissa.

Kodin kasvatuservoista ja tapakasvatuksesta keskusteleminen on tärkeää, kun lapsi käyttäytyy aggressiivisesti muita kohtaan tai kiusaa muita. Päivähoidon henkilökunnan tehtävä on kertoa vanhemmille kiusaamisesta ja sovittava yhdessä vanhempien kanssa tavoista auttaa lasta löytämään muunlaisia tapoja ratkaista tilanteita. Äärimmäisen tärkeää on keskustella vanhempien kanssa tilanteista, joissa kiusaajaksi koetaan erityistä tukea tarvitseva lapsi. Onko mahdollista selventää muille vanhemmille erityistä tukea tarvitsevan lapsen vaikeudet esim. itsehillinnässä, kommunikoinnissa, vuoron odottamisessa?

Kiusaamisen ehkäisy edellyttää kasvatuskumppanuutta ja johdonmukaisuutta kasvatukseen kodin ja varhaiskasvatuksen välille.

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

3.1 Kuinka ennaltaehkäistä kiusaamista?

Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen on johdonmukaista ja suunnitelmallista työtä. Kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelma laaditaan jokaiseen päivähoitoyksikköön. Suunnitelma sisältää mahdollisimman yksityiskohtaisesti, millä tavoin kiusaamiseen puututaan ja miten kiusaamista ehkäistään päiväkodissa. Suunnitelmaa tehtäessä tulee huomioida, että suunnitelma on mahdollisimman käytännönläheinen ja konkreettinen ohjaten toimintaa.

Jos kiusaaminen on sekä jatkuvaa että systemaattista ja yksikössä on puututtu tilanteeseen sovitulla tavalla, mutta siitä huolimatta tilanne jatkuu ennallaan, kiusaamistilanteet dokumentoidaan. Yksiköt laativat lomakkeen, joka sisältää seuraavat asiat: tapahtuman kulku, osallistuneet lapset, tilanteen seuranta ja jatkotyöskentely.

Lapset:

- Sopimukset ja säännöt luodaan yhdessä.
- Kiusaamisesta ja lasten oikeuksista puhutaan yhdessä lasten kanssa niin että lapsi ymmärtää esimerkiksi oman oikeuden koskemattomuuteen.
- Asioista keskustellaan lasten kokouksissa.
- Ristiriitatilanteet selvitetään huolellisesti.
- Kaikki pääsevät leikkiin mukaan; voimme olla kavereita vaikkamme olisi parhaita ystäviä. Muistetaan hyvät käytöstavat kavereita kohtaan.
- Synttäräkutsuja ei jaeta päiväkodissa.
- Toimitaan pienryhmissä, jotta toimintaympäristö rauhallisempi ja ryhmän havainnointi helpottuu.

Kasvattajat:

- aikuisen läsnäolo ja leikeissä mukana oleminen
- luottamuksellisen ilmapiirin luominen ryhmään niin, että lapsi uskaltaa kertoa kiusaamisesta
- hyvä ryhmän tuntemus
- riskiryhmään kuuluvien lasten seuranta

- jo tapahtuneen kiusaamistilanteen jälkiseuranta, kiusaamistilanteiden dokumentointi
- lasten tasavertainen kohtelu
- kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman päivitys
- kasvatuskumppanuus

Vanhemmat:

- keskustellaan päiväkodin toimintamallista → yhteinen linja kodilla ja päiväkodilla
- avoin ja luottamuksellinen yhteistyö; henkilökunta kertoo rehellisesti lapsen päivien sujumisesta
- vasu-keskustelut
- vanhempainilta kiusaamisesta, jossa sovitaan ryhmän kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma
- Henkilökunta rohkaisee vanhempia toimimaan avoimesti ja kertomaan ajatuksiaan, jotta yhdessä voidaan toimia lapsen parhaaksi

3.2 Kuinka puuttua ja käsitellä kiusaamistilanteita?

Kiusaamistilanteeseen puuttuu heti paikalla oleva aikuinen. Tilanne rauhoitetaan ja selvitetään kaikkien osapuolien kesken. Tärkeää on myös jokaisen lapsen tasapuolinen kuuntelu.

- Mitä tapahtui?
- Mitä olisi voinut tehdä toisin?
- Tarvitaanko anteeksi pyytämistä ja antamista?
- Voidaanko jotakin hyvittää, esimerkiksi korjata rikkoutuneet leikit?
- Vertaisryhmän tuki ja yhteinen keskustelu
- Tiedottaminen perheille harkinnan ja tarpeen mukaan

3.3 Miten arvioida kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa?

- Päivähoidon kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma arvioidaan ja päivitetään elo-syyskuussa (koko henkilökunta).
- Ryhmäkohtainen suunnitelma tehdään loka-marraskuussa.
- Ryhmäkohtaista suunnitelmaa arvioidaan tarvittaessa (esim. muutokset lapsiryhmässä) tai viimeistään toimintavuoden lopussa keväällä.

3.4 Suunnitelman perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

- Uusi työntekijä perehdytetään suunnitelmaan hänen aloittaessa työt.
- Suunnitelmasta tiedotetaan vanhempainillassa.
- Suunnitelma säilytetään perehdytyskansioissa ja päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa.

3.5 Kuinka kiusaamistilanteita käsitellään? (esimerkkejä)

1. RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA

Ryhmän rakenne: 4-5 –vuotiaiden ryhmä, 21 lasta

3 vastuuhenkilöä

Ryhmässä esiintyy kiusaavaa tai loukkaavaa käytöstä, esimerkiksi tyttöjen ja poikien välistä leikin ulkopuolella jättämistä.

- Muutama (2-3) lapsi ei ole kunnolla ryhmääntynyt eikä pääse mukaan ryhmän toimintaan → näyttää siltä, etteivät haluaisi mukaan → riskiryhmä → vaarana tulla torjutuksi.
- Impulsiivisia lapsia → konflikteja syntyy erityisesti peleissä.

Miten ryhmässä ehkäistään kiusaamista?

- Jaamme ryhmän useampaan ryhmään. Ryhmien kokoonpanoa vaihdellaan vuoden mittaan → pyritään estämään klikkien syntymistä. Huomioidaan ystävyysuhteet jotka vahvistavat lapsen itsetuntoa ja luottamusta.
- Aikuisen läsnäolo, leikkien havainnointi, ohjaaminen ja mukana leikkiminen tärkeää. Älä käännä selkääsi muille lapsille.

- Yhteisten asioiden ja ristiriitojen käsitteleminen lasten kanssa.
 - me-hengen luominen ja ylläpitäminen
 - yhteiset sopimukset
- Peleihin (esim. jalkapallo, sähly) sovitaan lasten kanssa etukäteen selkeät säännöt.

2. RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA

Ryhmän rakenne:

17 esiopetusikäistä lasta

6 tyttöä, 11 poikaa

2 erityistä tukea tarvitsevaa lasta

3 vastuuhenkilöä

- Pääsääntöisesti ryhmän yhteisiä sopimuksia noudatetaan, muutamilla lapsilla vielä hieman vaikeuksia sopimusten muistamisessa.
- Erityistä tukea tarvitseville lapsille sääntöjä sovelletaan oman oppimisen mukaisesti.
- Sekä poikien että tyttöjen kesken vaara, että yksi jää ulkopuolelle leikeissä.

Miten ryhmässä ehkäistään kiusaamista?

- Aikuinen on läsnä.
- Lapset tunnetaan niin hyvin, että osataan ennakoida tiettyjen lasten toimintaa.
- Aikuinen on mukana leikeissä ja tukee leikin kulkua. Aikuinen ohjaa tarvittaessa leikkejä mm. valitsemalla leikkivälineitä ja pelejä; osa välineistä tarkoitettu kahdelle lapselle (itsetunnon vahvistaminen, leikin rauhoittaminen kahden lapsen väliseksi) ja osa peleistä vaatii useamman pelaajan (vuoron odottaminen, tasa-arvoinen osallistuminen peliin, kiusaajan rooli ei pääse edistymään).
- Sopimus: kaikki pääsevät leikkeihin.
 - Yhteiset säännöt ja sopimukset luodaan yhdessä lasten kanssa aikuisen johdolla. Yhteisiin sopimuksiin palataan aika ajoin ja tarvittaessa. Tilanteista keskustellaan vanhempien kanssa ja sovitaan johdonmukaisista kasvatuskäytännöistä myös kotona

- Askeleittain –materiaali on käytössä.

3. RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA

Ryhmän rakenne:

14 lasta iältään 10 kk – 4 v

3 vastuuhenkilöä

Ryhmässä esiintyy tönimistä ja tavaroiden heittelyä.

Miten ryhmässä ehkäistään kiusaamista?

- Lapsia jaetaan useampaan pienempään ryhmään karkeasti ikätason mukaan.
- Lasten havainnointi → lasten tuntemus → tilanteiden ennakointi → ohjataan tarvittaessa toiseen leikkiin / tekemiseen / ulkoiluun jne.
- Aikuisen läsnäolo ja leikeissä mukana oleminen
- Lasten havainnointi
- Kaikki lapset pääsevät osallistumaan leikkeihin.

Miten kiusaamistilanteisiin puututaan ryhmässämme?

- Pienet lapset ovat läsnä tässä ja nyt, joten tilanteisiin puututaan heti. Kiusaamistilanteissa vahvistetaan ryhmän kuullen hyvää käytöstä ja toisen huomioonottamista.
- Lapsen ikätaso huomioidaan:
 - yli 3-vuotiailla kaikki osapuolet mukana selvittelyssä
 - pienemmillä leikki pysäytetään, lapsen/ lasten kanssa keskustellaan tilantesta, tilanteen mukaan jatketaan leikkiä tai keksitään jotain muuta tekemistä
 - anteeksipyyntö, halaus. Tärkeää huomioida anteeksipyyntöns merkitys; miltä se tuntuu molemmista osapuolista
 - tilanteista keskustellaan vanhempien kanssa ja sovitaan johdonmukaisista kasvatuskäytänteistä myös kotona

4. RYHMÄKOHTAINEN SUUNNITELMA

Ryhmän rakenne:

15 lasta iältään 2-5 v

3 vastuuhenkilöä

Ryhmään tullut uusia lapsia pitkin syksyä, muutama muuttanut pois, sen vuoksi ryhmäytyminen kestää oman aikansa.

- Pienillä esiintyy fyysistä kiusaamista (töniminen, lyöminen, lelun vieminen) niin siirtymätilanteissa kuin leikeissä.
- Isommilla lapsilla enemmän henkistä: ilveilyä, leikistä poissulkemista, määräilyä, selän takana tapahtuvaa juonittelua ja nimittelyä.
- Ryhmä on tyttövoittoinen, joten kiusaaminen on enemmän henkistä kuin fyysistä kiusaamista.

Miten ryhmässämme ehkäistään kiusaamista?

- Noudatetaan missä lapset, siellä aikuiset –periaatetta.
- Havainnoidaan leikkejä ja ollaan niissä mukana.
- Siirtymätilanteita ja leikkejä rauhoitetaan jakamalla lapsia useaan pienryhmään.
- Hyvistä käytöstavoista ja yhteisistä sopimuksista keskustellaan lasten kanssa.
- Antamalla positiivista palautetta ohjataan ja tuetaan lapsia huomioimaan toisia.

Miten kiusaamistilanteisiin puututaan ryhmässä?

- Tilanteita selvitetään heti asianosaisten kesken: mitä tapahtui, miltä sinusta tuntuisi, jos sinulle sanottaisiin tai sinua kohdellaan huonosti?
- Asioista voidaan mahdollisesti keskustella vielä lasten kanssa. Isompien kanssa käytetään Askeleittain –materiaalia.
- Asiasta kerrotaan myös vanhemmille mahdollisimman pian.
- Havainnoidaan ja seurataan, loppuuko kiusaaminen.

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Ehkäisevä työ tulee aloittaa mahdollisimman

varhaisessa vaiheessa. Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen toimintatapojen ja asenteiden tarkistamiseen, lapsiin ja lapsiryhmään sekä työyhteisöön suhtautumiseen. Aikuinen voi vaikuttaa omalla toiminnallaan ilmiön olemassaoloon. Aikuisten tehtävä on ennalta ehkäistä, puuttua sekä kantaa vastuu kiusaamistilanteista.

Päivähoitoyksikön kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (lomake)

Päiväkodin kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma

Toimintakausi: _____ - _____

Päivähoitoyksikkö: _____

1. Mitä kiusaaminen on?	2. Kiusaamisen ehkäisy
3. Kiusaamiseen puuttuminen	4. Suunnitelman arviointi

Ruutu 1. Päivähoitoyksikön yhteinen näkemys kiusaamisesta ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisylle

Päivähoitoyksikön yhteinen kiusaamista ehkäisevän työn tavoite ja näkemys siitä, mitä kiusaaminen on. Tavoitteen määrittäminen edellyttää päiväkodin yhteistä arvokeskustelua. On tärkeää, että koko henkilökunta ymmärtää ja on tietoinen kiusaamisilmiöstä ja sitoutuu kiusaamista ehkäisevään työhön.

Ruutu 2. Kiusaamisen ehkäisyn keinot

Päiväkodin omat kiusaamisen ehkäisyn keinot ja menetelmät. Ehkäisyn keinot keskustellaan yhdessä päivähoitoyksikön arvokeskustelussa. Voidaan valita tiettyjä painopisteitä ja vaihtaa niitä tarpeen mukaan.

Ehkäisyn keinot voidaan jakaa aikuisen toiminnan kautta esimerkiksi

- Aikuisen toiminta yksittäisen lapsen kanssa
- Aikuisen toiminta lapsiryhmässä
- Aikuisen toiminta työyhteisössä

Ruutu 3. Kiusaamisen puuttumisen keinot

Keinot, miten akuutteihin kiusaamistilanteisiin puututaan. Voidaan huomioida myös miten konflikteihin ja riitoihin puututaan, mikä ehkäisee sitä, että riidoista ei kehity ajan myötä kiusaamista.

Ruutu 4. Suunnitelman arviointi

Selvitys siitä, miten päivähoitoyksikössä

- kiusaamisen vastaista työtä ja suunnitelmaa arvioidaan, kuka sitä arvio ja milloin
- miten kiusaamistilanteiden dokumentointi tapahtuu
- miten suunnitelmasta tiedotetaan (henkilökunta, vanhemmat, yhteistyötahot, lähikoulu)
- miten uudet työntekijät perehdytetään

Ryhmäkohtainen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma (lomake)

Toimintakausi: _____ - _____

Lapsiryhmä: _____

Päivämäärä: _____

Läsnäolijat/ osallistujat voidaan luetteloida erikseen.

1. Kiusaamisen ehkäisy (konkreetit ehkäisyn ja puuttumisen keinot, toimintatavat)	2. Kiusaamiseen puuttuminen (juuri tässä ryhmässä parhaiten toimivat keinot)

Materiaali- ja kirjavinkkejä:

KIVA KOULU – paketti ykkösluokalle (soveltuvasti voi käyttää esikoululaisille)

Askeleittain –materiaali

Muksuoppi –materiaali (Ben Furman, lainattavissa päiväkodeilta)

Draaman keinoin toiminnanohjaus, lainattavissa Muksulasta

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen, Laura Kirves, Maria Stoor-Grenner, MLL

Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy, Laura Repo, 2013

Lähteet:

Kiusaaminen ja sen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, Kittilä 22.11.2012, luentomateriaali

Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen, Laura Kirves, Maria Stoor-Grenner, MLL